

розвитку промисловості, зміцнення держави. Розвитку руху за освіту дорослого населення сприяло і те, що було багато прогресивно налаштованих людей, активних, ініціативних, які не могли не звернути увагу на таке негативне суспільне явище, як неграмотність більшості народу, тому стали на шлях організації заходів для поширення грамотності серед трудового народу. Серед цих заходів найбільше прислужилися недільні школи, започатковані українцями, – вони стали основною формою освіти дорослих. Крім цього, у них застосовувалися прогресивні методи і засоби навчання (наприклад, звуковий метод навчання грамоти, наочні методи), які потім поширилися і на щоденні початкові народні школи.

Література

1. Вахтерова Э. Пятьдесят лет работы для народа: (К 50-летнему юбилею Х.Д. Алчевской) / Э. Вахтерова. – М.: Тип. Рябушинского, 1912. – 24 с.
2. Коломієць Т. В. Харківське товариство поширення в народі грамотності (1869–1920 рр.) : монографія / Т. В. Коломієць. – Харків: Фірма „Консум”, 1998. – 192 с.
3. Пирогов Н. И. О воскресных школах // Пирогов Н. И. Избранные педагогические сочинения / М. И. Пирогов. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1953. – С. 394–401.
4. Сірополко Степан. Історія освіти в Україні / С.Сірополко. – К.: Наук. думка, 2001. – 912 с.
5. Собчук Г. та ін. Микола Пирогов і недільні школи (До 145-річчя з дня відкриття першої недільної школи в Україні) / Г. Собчук, З. Мартинова, Л. Фоменко // Рідна школа. – 2005.– № 1. – С. 58–60.
6. Ушинський К. Д. Недільні школи (Лист у провінцію) // Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : у 2-х т. Пер. з рос. – Т. 2. / За ред. О.І. Пискунова. – К.: Рад. школа, 1983. – С. 16–30.

О. Лях

– аспірантка кафедри педагогіки Слов'янського державного педагогічного університету

УДК 37.035:172.4,,19”

КЛУБ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОЇ ДРУЖБИ – ОСЕРЕДОК ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ РАДЯНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ

У 60-80-ті роки ХХ століття у загальноосвітніх школах України велика увага приділялася інтернаціональному вихованню школярів. Могутнім засобом інтернаціонального виховання школярів у позаурочній діяльності були клуби інтернаціональної дружби. У зазначені роки по всій країні утворилася струнка мережа клубів, які нагромадили цінний досвід з інтернаціонального виховання школярів. У статті розглядається діяльність клубів інтернаціональної дружби: організація, напрямки роботи секцій. Висвітлюються форми, методи та прийоми роботи КІДів.

Ключові слова: клуб інтернаціональної дружби (КІД), інтернаціональне виховання, позакласна діяльність, секція.

О. Лях

– аспірантка кафедри педагогіки Славянського державного педагогічного університета

**КЛУБ ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНОЙ ДРУЖБЫ – ЦЕНТР
ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ СОВЕТСКИХ
ШКОЛЬНИКОВ**

В 60-80-е годы XX века в общеобразовательных школах Украины большое внимание уделялось интернациональному воспитанию. Важным средством интернационального воспитания школьников во внеклассной работе были клубы интернациональной дружбы. В статье рассматривается деятельность клубов интернациональной дружбы: организация, направления работы секций. Освещаются формы, методы и приемы работы КИДов.

Ключевые слова: клуб интернациональной дружбы (КИД), интернациональное воспитание, внеклассная деятельность, секция.

О. Lyakh

– post-graduate student of the department of Theory of Education of Slovyansk State Pedagogical University

**THE CLUBS OF INTERNATIONAL FRIENDSHIP – CENTRE OF THE
INTERNATIONAL EDUCATION OF THE SOVIET
SCHOOLCHILDREN**

In the 60-80 years of the XXth century great attention was paid to the international education. The efficient means of the international education of schoolchildren in extra activity were the clubs of international friendship. The activity of the clubs, their organization and directions of theirs sections' activity are considered in the article. Forms, methods and principles are regarded in the article.

Key words: the club of international friendship (CIF), international education, extra activity, section.

Постановка проблеми. У радянській школі важливою складовою комуністичного виховання було інтернаціональне виховання підростаючого покоління. Велика виховна робота у цьому напрямку проводилася у позаурочний час. Це – робота різноманітних клубів, гуртків, секцій. Велику роль в інтернаціональному вихованні відігравали клуби інтернаціональної дружби (КІД). У 60–80-ті роки XX ст. по всій країні утворилася потужна мережа клубів, які нагромадили величезний досвід з інтернаціонального виховання школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність КІДів активно досліджувалася у педагогічній теорії 60–80-х років XX століття. Зокрема, висвітленню цього питання присвячені праці В. Заслуженюка, Б. Кобзар,

О. Опаленик, Л. Панченко, А. Романова, Н. Тернова, Ф. Фарфоровського. Вони досліджували та висвітлювали у своїх працях форми, методи роботи КІДів, шляхи більш ефективної роботи клубів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження діяльності клубів інтернаціональної дружби як одного з основних засобів інтернаціонального виховання школярів у позакласній діяльності у загальноосвітніх школах радянської України, здобутого ними досвіду, форм та методів інтернаціонального виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтернаціональне виховання займало одне з провідних місць у системі комуністичного виховання підростаючого покоління. У СРСР проживало 106 націй, народностей та племен. Тому важливим завданням було виховання любові, поваги до усіх народів, націй, до їх історії, мови, культури, традицій, налагодження дружніх стосунків з молоддю братніх республік, зарубіжних країн та школярами зі шкіл з різними мовами навчання.

Метою здійснення інтернаціонального виховання було формування інтернаціоналістичних переконань особистості учня, які визначають усю структуру її ціннісних орієнтації, установок та почуттів, що спонукають та спрямовують її громадсько-політичну, трудову та пізнавальну діяльність. [8, с. 17]. Велика роль у цьому належала позакласній роботі.

Цінний досвід інтернаціонального виховання у позакласній діяльності нагромадили клуби інтернаціональної дружби. У 60–80-х роках ХХ століття склалася струнка система роботи клубів.

Клуб інтернаціональної дружби – добровільне об'єднання учнів 4–10-х класів. Клуби існували майже при всіх навчальних закладах СРСР та палацах піонерів і мали на меті встановлення контактів з однолітками всередині СРСР та за кордоном. У 70-х роках ХХ ст. у Києві їх нараховувалося 167, на Закарпатті – понад 200.

На діяльність клубів інтернаціональної дружби поширювалися вимоги, що визначалися принципами всієї позакласної виховної роботи: тісний зв'язок з життям, систематичність, послідовність, урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, добровільність і активність при керівній та спрямовуючій ролі педагога. Водночас існував ряд рекомендацій, які дозволяли зробити інтернаціональне виховання більш ефективним.

1. Діяльність клубу інтернаціональної дружби необхідно починати з питань, які стосуються різних національностей Радянського Союзу, а вже пізніше переходити до інтернаціонального виховання у світовому масштабі.

2. Діяльність клубу повинна мати певну ідеологічну значущість, а не бути лише пізнавальною та розважальною.

3. Робота клубу повинна включати пошукову роботу, щоб діти самі переживали усе, що пережили їхні батьки та діди.

4. Факти, що наводяться дітям, повинні бути яскравими та переконливими. Чим ближчий, яскравіший виховний матеріал, тим більшим є його виховний вплив на дітей.

5. Матеріал повинен бути ретельно відібраний і поданий належним чином. Необхідно брати до уваги вікові особливості дітей, їхні інтереси, використовувати цікаві та різноманітні форми, методи та прийоми роботи.

6. Інтернаціональне виховання повинно бути справою повсякденною, а не зводиться лише до мітингів та святкувань. Звичайно, організувати повсякденну копітку роботи складніше, ніж раз чи два провести мітинг, але повсякденна робота дає кращий результат, ніж поодинокі заходи.

7. Велике значення для дітей має атрибутика та зовнішнє оформлення клубу. Це – і стенди, і газети, і куточки інтернаціоналіста або ціла кімната чи музей, де зберігаються плакати, емблема клубу, листи та інше. [4, с. 40.]

Зазвичай кожен КІД мав свою назву, емблему, прапор, девіз і статут. Наприклад, у школах радянської України працювали КІДи, які мали такі назви: „Дружба”, „Мир”, „Планета дружби”, „Сузір'я–15”, „Сузір'я дружніх”, „Факел”, ім. Моріса Тореза, ім. Ернста Тельмана. Кількість секцій та їх назви залежали від змісту, об'єму роботи, інтересів школярів та наявності кваліфікованих керівників. Це могли бути такі секції: піонерських і дитячих демократичних організацій зарубіжних країн, зарубіжних демократичних організацій молоді, пам'ятних дат і подій, піонерських організацій союзних республік, колективного листування, перекладачів, істориків-слідопитів, міжнародних подій, виставок літератури та мистецтва, колекціонерів, вікторин і заочних подорожей, заочних подорожей, юних кореспондентів, екскурсиводів [9, с. 80]. У деяких клубах секції мали тематичні назви: „Моя Батьківщина – СРСР”, „Братні країни соціалістичної співдружності”, „Два світи – два дитинства”, „Національно-визвольна боротьба”, „Імперіалізм – ворог дитинства”, „Друзі різнокольорових галстуків”, „Міжнародний молодіжний рух”, „Світ п'яти континентів”, „Юність планети”, „Наші зарубіжні друзі” [2; 6; 7].

Кожна секція мала певні завдання та виконувала певну роботу. Так, члени секції „Моя Батьківщина – СРСР” (для учнів 4–6 класів) збирали та вивчали матеріали з історії республік Радянського Союзу, знайомилися з життям, навчанням, інтернаціональними справами піонерів та комсомольців школи, організовували тематичні виставки на основі зібраних матеріалів, листувалися з однолітками із співдружних країн, святкували дні республік СРСР, проводили фестивалі, тижні дружби, зустрічі з представниками різних республік.

Секція „Друзі різнокольорових галстуків” (для учнів 6–7 класів) знайомила з життям та справами піонерів зарубіжних країн, історією створення їхніх організацій та умовами їхньої роботи, відзначали дні народження піонерських організацій, піклувалися про своєчасне привітання друзів зі святами, проводили фестивалі, дні та тижні дружби.

Секція „Братські країни соціалізму” (для учнів 7–8 класів) організовувала вивчення бойових революційних традицій спільної боротьби радянських народів проти імперіалізму та фашизму в роки другої світової війни, знайомила дітей з історією дитячого та молодіжного руху, життям та справами піонерів та школярів, обмінювалася з ними досвідом, влаштовувала спільні заочні заходи (конкурси, вікторини).

Секція „Міжнародний молодіжний рух” (для учнів 8–10 класів) знайомила школярів з діяльністю молодіжних комуністичних і демократичних організацій зарубіжних країн, з умовами життя та навчання своїх однолітків, з боротьбою молоді проти імперіалізму, за свої права, демократію та соціалістичний прогрес, організовувала заходи в рамках всесвітніх акцій демократичної молоді, знайомила піонерів та школярів з діяльністю ВДМФ (Всесвітня федерація демократичної молоді), МСС (Міжнародна спілка студентів) та СІМЕА (Міжнародний комітет дитячих та юнацьких організацій при ВДМФ).

Секція організаторів масових заходів складала плани роботи разом з іншими секціями; підбирала та готувала матеріали, необхідні для проведення загальношкільних заходів, присвячених визначним датам, інтернаціональних вечорів, фестивалів, тижнів, мітингів, тижнів дружби, днів солідарності; організовувала заочні конкурси, змагання.

Секція колекціонерів займалася збиранням та вивченням марок, значків, вимпелів за певною тематикою.

Прес-центр випускав бюлетені, присвячені окремим подіям у країні та за кордоном, стіннівки КІДу, організовував радіопередачі, влаштовував прес-конференції, присвячені участі молоді світу в боротьбі проти імперіалізму, колоніалізму, фашизму, зустрічі з друзями із зарубіжних країн, з журналістами-міжнародниками та інше. Прес-центр також вів літопис діяльності КІДу. При прес-центрі працювала група оформлювачів, яка готувала стенди, виставки, які висвітлювали роботу КІДу.

Лекторська група проводила роботу з політичної просвіти комсомольців та піонерів школи, проводила лекції та бесіди про національну політику радянської держави, про дружбу народів СРСР, їхні традиції та зв'язки, про міжнародний молодіжний рух та життя молоді у різних країнах світу та інше.

„Поштамт дружби” допомагав піонерським загонам, класам, шкільним гурткам встановити дружнє листування з відповідними колективами різних міст та сіл Радянського Союзу та зарубіжних країн;

дбав про те, щоб листування було регулярним, змістовним; знайомив зарубіжних друзів з досвідом роботи шкільного комсомолу, піонерських дружин. Активісти „Поштамту дружби” допомагали школярам правильно та грамотно оформлювати листи, піклувалися про своєчасне привітання друзів зі святами, інформували членів клубу та учнів школи про найбільш цікаві листи друзів (стенд „Нам пишуть”). При „поштамті” також працювали юні перекладачі. Їхню роботу спрямовували вчителі іноземних мов [5, с. 62–64].

Засідання клубу відбувалися 2–4 рази на місяць. На них обговорювалися питання роботи секцій, підготовка до вечорів, зустрічей, фестивалів дружби, відзначення пам'ятних дат. На засіданнях клубу відбувалося також обговорення листів, прийом у члени клубу [3, с. 63]. Роботою клубу керувала Рада. У деяких школах до Ради входили по 2 учні від кожного класу, у деяких вона складалася з голови, секретаря, редактора газети, відповідального за листування.

Аналіз публікацій про роботу клубів інтернаціональної дружби дозволив нам виокремити форми роботи по інтернаціональному вихованню школярів. Вони були різноманітними. Важливою формою було листування зі школярами та молоддю радянських республік та зарубіжних країн. Завдяки листуванню відбувався обмін досвідом, вивчення або вдосконалення мови. Воно було як індивідуальним, так і колективним. Серед інших форм були: бесіди, диспути, лекції, доповіді, політінформації на основі листування; свята, фестивалі, вечори та тижні інтернаціональної дружби; вікторини, конкурси, естафети; заочні та реальні мандрівки/екскурсії до республік; інтернаціональні зустрічі; вечори іноземною мовою, конкурси на кращий вірш, оповідання, сценку, пісню іноземною мовою; читацькі конференції за творами зарубіжних авторів; тематичні вечори; зустрічі з туристами та громадянами, які побували за кордоном; пошукова робота; випуск стіннівок, інформаційних бюлетенів, оформлення стендів та тематичних виставок; організація роботи музею; заочні олімпіади дружби (математичні, фізичні, хімічні, історико-географічні та інші); перегляд та обговорення кінофільмів, проведення тематичних кінофестивалів [6; 7; 9].

Велику роль у діяльності КІДів відігравали їх керівники, до яких висувалися високі вимоги. Вони повинні були знати хоча б одну іноземну мову, історію, культуру, мистецтво братніх народів, мати організаторський хист, уміти планувати і здійснювати різноманітні форми роботи. Зазвичай керівниками КІДів виступали вчителі історії, географії, іноземної мови або літератури.

Висновки. Аналіз літературних джерел показав, що клуби інтернаціональної дружби були дієвим засобом інтернаціонального виховання радянських школярів. Клубна робота досягла високого рівня

організації виховної роботи, нагромадила колосальний досвід з інтернаціонального виховання школярів. Водночас відзначимо, що діяльність клубу мала великий загальний виховний вплив на школярів. Завдяки умілій та чіткій організації робота КІДів сприяла розвитку активності та ініціативності дітей та підлітків, дисциплінувала, захоплювала, розширювала загальний кругозір, підвищувала інтерес до вивчення іноземних мов, історії, географії. Діяльність КІДів цілком задовольняла природний потяг дітей до діяльності, активності, залучаючи їх до громадсько-політичної роботи.

Вважаємо доцільним продовжити дослідження цієї проблеми для подальшого практичного використання набутого досвіду в роботі сучасних шкіл України з інтернаціонального виховання дітей і підлітків у позаурочній діяльності.

Література

1. Вовканич І. С. Зростають патріотами-інтернаціоналістами / І. С. Вовканич // Радянська школа. – 1978. – № 8. – С. 34–41.
2. Виховувати учнів у дусі патріотизму та інтернаціоналізму // Радянська школа. – 1973. – № 5. – С. 1–6.
3. Голубовська Л. В. та ін. Сіяти зерна інтернаціоналізму / Л. В. Голубовська, М. П. Король // Радянська школа. – 1982. – № 11. – С. 63–64.
4. Интернациональное воспитание молодежи и работа клубов интернациональной дружбы: методическое пособие по внеаудиторной работе / Ред. кол.: Е. М. Кубарев (отв. ред.). Вып. 1. – Куйбышев: Куйбышев. гос. пед. ин-т им. В.В.Куйбышева, 1974. – 98 с. – 40 с.
5. Клуб интернациональной дружбы. – М.: Молодая гвардия, 1976. – 95 с. с ил. /Бчка пионера-активиста/.
6. Книга вожакого / [Упоряд. А. О. Деркач, Г. П. Чубарова, Л. В. Яшуніна.] – К.: Молодь, 1986. – 248 с.
7. Портной І. М. Виховують інтернаціоналістів// Радянська школа. –1982. – № 8. – С. 57–61.
8. Пряникова В. Г. Интернациональное воспитание в коллективе школьников: (На опыте работы КИДа): кн. для учителя / Под ред. З. И. Равкина. – М.: Просвещение, 1987. – 128с.
9. Чемерис О.Д. Перспективні форми інтернаціонального виховання (огляд статей) // Радянська школа. – 1967. – № 3. – С. 75–80.